

grzyby pod specjalnym nadzorem cz. 1

GRZYBY CHRONIONE

Siedzielnik sosnowy od października 2014 roku nie podlega ochronie. Jego owocniki można zbierać.

FOT. K. KUJAWA

Niektóre gatunki grzybów spotyka się często. Ich owocniki wyrastają w różnych miejscach: w lasach, na łąkach, na przydrożach, w parkach i ogrodach. Niektóre z nich, tworzące jadalne owocniki, są powszechnie zbierane i wykorzystywane kulinarnie. Są jednak grzyby, które mają tak specyficzne wymagania, że do znalezienia ich owocników potrzeba wiedzy, odpowiedniego miejsca i... łutu szczęścia. W tym i następnym artykule przyjrzymy się grzybom chronionym i innym, rzadkim, ginącym, zasługującym na szczególną uwagę i wyjątkowe traktowanie.

PO CO CHRONIĆ GRZYBY?

Wśród grzybów znajdziemy skrajnych specjalistów przystosowanych do życia w określonym, wąskim zakresie – często ekstremalnych – warunków. Do takich grzybów należą te, które rosną np. na torfowiskach, wydmach, murawach kserotermicznych lub górskich łąkach. Specjalizacja może dotyczyć też zasiedlanego substratu, do tej grupy zalicza się np. grzyby występujące tylko na węglu drzewnym na wypaleniskach albo na drewnie określonego gatunku drzewa i to jeszcze będącym w określonej fazie rozkładu. Specjaliści, to także gatunki uzależnione od występowania określonego partnera – np. rośliny, z którą są związani. Tu przykładem mogą być grzyby rozkładające np. owoce głogu. Takich specjalistów jest wielu. Zależności pomiędzy nimi a środowiskiem, w którym

żyją, wykształciły się w toku ewolucji. Zmiany, jakie zachodzą wokół nas (wynikające głównie z naszej aktywności i rozwoju) powodują zanikanie siedlisk, ich fragmentację. Zabierają przestrzeń do życia innym gatunkom. Część z nich można uratować. Nieznaczna liczba (w stosunku do rzeczywistych potrzeb) jest obejmowana prawną ochroną.

ZMIENNA LISTA GRZYBÓW POD PRAWNĄ OCHRONĄ

W Polsce grzyby są chronione od lat 80. ubiegłego wieku. Co kilka lat wykaz gatunków chronionych ulega weryfikacji i zmianom. Ostatnia zmiana miała miejsce w październiku 2014 roku. Na liście gatunków chronionych nastąpiły znaczne przetasowania i modyfikacje. Najważniejsze z nich to:

Sarniak sosnowy i jego bliski kuzyn – sarniak świerkowy, od października 2014 roku nie podlegają ochronie. Ich owocniki można zbierać.

FOT. K. KUJAWA

- przeniesienie znacznej liczby gatunków z ochrony ścisłej do częściowej;
- dodanie nowych 44 gatunków, które objęto ochroną;
- usunięcie z listy 22 gatunków dotychczas chronionych.

Warto zapoznać się z tym wykazem, liczącym obecnie 117 gatunków, ponieważ zawiera grzyby, których stanowiska powinny być otoczone specjalną opieką, a jednocześnie nie ma w nim już gatunków, do których przyzwyczailiśmy się, że wymagają ochrony.

JUŻ NIE CHRONIONE

Grzybiarzy ucieszy zapewne fakt, że grzyby o smacznych, jadalnych owocnikach, takie jak np. siedzuń sosnowy, czyli szmaciak gałęzisty *Sparassis crispa*, sarniak sosnowy *Sarcodon squamosus* i świerkowy *S. imbricatus* (traktowane często jako jeden gatunek – sarniak dachówkowaty) oraz purchawica olbrzymia *Langermannia gigantea* nie podlegają już ochronie i ich owocniki można zbierać. Kilka gatunków gwiazdoszy (np. gwiazdosz prążkowany *Geastrum striatum*, frędzelkowy *G. fimbriatum*, potrójny *G. triplex*), flagowiec (wachlarzowiec) olbrzymi *Meripilus giganteus* rosnący u podstawy żywych i martwych drzew liściastych i inne gatunki, stosunkowo dobrze przystosowane do siedlisk zmienionych przez człowieka także zostały usunięte z listy gatunków chronionych.

NOWE – CHRONIONE

Na aktualną listę grzybów chronionych wpisane zostały gatunki skrajnie rzadkie, związane m.in. z torfowiskami (np. opieńka torfowiskowa *Armillaria ectypa*), górskimi łąkami porastającymi

Lipnik lepki – gatunek chroniony, zasiedla drewno lipowe.

FOT. M. WANTOCH-RERKOWSKI

ubogie siedliska (np. wilgotnica ozdobna *Hygrocybe aurantiosplendens*, wilgotnica okazała *H. splendidissima*), wydmmami (tęgoscór korzeniasty *Scleroderma septentrionale*). Pojawiło się też sporo rzadkich gatunków leśnych, zarówno mykoryzowych (np. borowik szatański *Boletus satanas*, gąska pomarańczowa *Tricholoma aurantium*), jak też związanych z drewnem (np. polówka południowa *Agrocybe cylindracea*, tarczóweczka wielkozarodnikowa *Aleurocystidiellum subcruentatum*, kruchaweczka meduzogłowa *Psathyrella caput-medusae*).

Chroniona późnoporka czerwieniejąca w Polsce występuje wyłącznie w Puszczy Białowieskiej. Owocniki pojawiają się na drewnie iglastym, zwykle w lipcu i sierpniu.

FOT. D. KARASINSKI

Pomarańczowiec bladożółty. Jedyną polską ostoją tego chronionego gatunku rozkładającego drewno świerków jest Puszcza Białowieska.

FOT. D. KARASINSKI

Białowieskiej należą też: żyłkowiec różowawy *Rhodotus palmatus* rosnący na drewnie wiązów, porożytek dębowy *Buglossoporus quercinus* zasiedlający wielkowymiarowe kłody dębowe, szkieletnica wonna *Skeletocutis odora* związana z drewnem drzew iglastych, sporadycznie wyrastająca na drewnie topoli osiki, kruchaweczka plamista *Psathyrella maculata* rosnąca na drewnie drzew liściastych oraz lipnik lepki *Holleya mucida* rozkładający drewno lipowe.

Chroniona kruchaweczka plamista rozkłada drewno drzew liściastych. W Polsce znana jest z zaledwie kilku stanowisk.

FOT. M. WANTOCH-RERKOWSKI

PUSZCZA BIAŁOWIESKA OSTOJĄ GRZYBÓW CHRONIONYCH

W Puszczy Białowieskiej stwierdzono obecność 31 gatunków chronionych na mocy aktualnego rozporządzenia. Dla niektórych z nich, szczególnie tych, które mają tu jedyne swoje stanowiska w Polsce, Puszcza Białowieska jest jedyną ostoją. Do takich gatunków należą: jamkówka białobrzowa *Antrodia albobrunea*, pomarańczowiec bladożółty *Pycnoporellus alboluteus*, późnoporka czerwieniejąca *Amylocystis lapponica* wyrastające na drewnie drzew iglastych – przede wszystkim świerków. Do bardzo rzadkich grzybów chronionych znanych z Puszczy

Wśród grzybów znajdują się takie gatunki, które do swojego przeżycia potrzebują naszego wsparcia w postaci zachowania miejsc, w których mogą się rozwijać. Niewielka część z nich jest objęta ochroną prawną. Wiele z nich, mimo że nie są otoczone prawną opieką, tak samo wymaga do swojego przeżycia naszej wiedzy, troski i opieki. O tych gatunkach będzie kolejny artykuł.

ANNA KUJAWA

Instytut Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN